

Naše gospodarstvo

Neupravičeni dobiček

Zaradi hitrega gospodarskega vzpona, zlasti pa zaradi intenzivne graditve je vladalo pri nas v povojnih letih stalno veliko povpraševanje po blagu. To je razen drugega privedlo mnoga podjetja v izjemno ugoden položaj. Povpraševanje po njihovih izdelkih je bilo večje kakor ponudbe in kupci so pristajali na njihove cene, kvaliteto in druge pogoje, samo da so prišli do blaga. Taka podjetja, včasih pa tudi vse panoge, so imele na tržišču monopolistični položaj.

Tako je bilo tudi z industrijo papirja, ker potrebe po vseh vrstah papirja neprestano rastejo, zmogljivosti za njihovo zaostitev pa še nimamo dovolj.

Zato smo morali od časa do časa poseči vmes z odredjanjem najvišje dopustne cene in z davkom na promet, da bi preprečili pretirano zviševanje cen ali prevelike dobičke. Razume se, da je bistveno tudi to, da so mnoge take gospodarske organizacije upoštevale tako stanje in pazile, da ne bi izkoristile svojega položaja na škodo drugih podjetij in skupnosti z izsiljevanjem svojih poslovnih partnerjev. Toda še dolgo časa ne bo mogoče popolnoma odstraniti vseh primerov monopolizma, zato se bomo morali še nadalje boriti proti negativnim posledicam, ki iz tega izhajajo.

Dobiček Tovarne papirja v Radečah

To poleg drugega potrjuje tudi primer Tovarne papirja v Radečah. Ta tovarna izdeluje več vrst papirja, pa tudi posebni papir za izdelavo bankovcev za potrebe Narodne banke. V letu 1955 je ostvarila nekaj nad 83 odstotkov dobička (na lastno ceno). Zanimivo je pripomniti, da je pri drugih podobnih podjetjih ta odstotek znatno manjši: v Sladkem vrhu znaša 50 odstotkov, v Vevčah 44 odstotkov, v Vidmu-Krškem 50 odstotkov itd.

Radeče so ostvarile v absolutnem znesku 505 milijonov dinarjev dobička brez davka na promet, kar predstavlja šestnajstkratni plačni sklad podjetja, ali skoraj celotno vrednost osnovnih sredstev. Če vrachunamo med dobiček tudi davek na promet, bi se vsa osnovna in obratna sredstva izplačala v enem letu. Še bolj pa je zanimiv drug podatek. Pri posebnem papirju za bankovce, ki ga izdelujejo samo v Radečah, je dobiček štirikrat večji kakor pri papirju, ki ga izdelujejo druga podjetja. Podjetje torej ostvarja nenormalno visoko stopnjo dobička pri izdelkih v katerih ima monopol. Tako se to kaže v številkah: odstotek dobička Radeč (na lastno ceno) znaša pri brezlesnem papirju od 45 do 62 odstotkov, pri pisalnem in tiskarskem papirju 49 odstotkov, pri ovojnem papirju 42 odstotkov, pri specialitetah (kartografski papir), 165 odstotkov (papir za bankovce) itd.

Teh nekoliko dejstev iz obratunske kalkulacije podjetja za leto 1955 je samo po sebi dovolj

zgovornih in ne potrebujejo posebnega komentarja. Toda to ni vse.

V letu 1955 so dosegali dobiček s tem, da so prodajali papir za bankovce povprečno po 2.325 dinarjev za kilogram. Ob koncu leta 1955, ko je bilo treba skleniti novo pogodbo z Narodno banko, je tovarna zahtevala, da se cena poveča na 3.250 dinarjev, torej za 925 dinarjev. Na prigovortanje banke je končno pristala na ceno 3.100 dinarjev, kar dejansko pomeni, da ni odnehala še naprej navijati cene papirja za bankovce, tako da sta bila Narodna banka in Zavod za izdelavo bankovcev prisiljena se obrniti na odbor za gospodarstvo zveznega izvršnega sveta in na Zvezni urad za cene s prošnjo, naj proučita ta problem. Urad za cene pravkar proučuje ves ta primer.

Vloga delavskega sveta in upravnega odbora

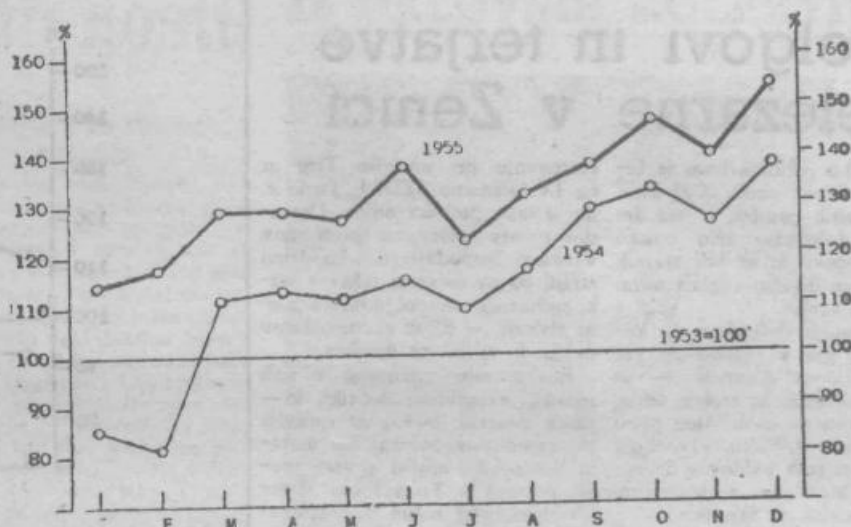
Treba je omeniti še nekaj okoliščin, ki bodo vso stvar še bolj osvetlile. Predvsem to, da stanje ni tako, da bi bila ponudba večja od povpraševanja, pa da bi bilo treba povečati cene, namesto da bi se zatekli k administrativni distribuciji. Obstoji samo en proizvajalec, Radeče, in samo en odjemalec, Narodna banka, ali Zavod za izdelavo bankovcev. Nadalje, prav Narodna banka je bila tista, ki je omogočila tovarni nabavo novih strojev, s katerimi izdeluje ta papir. Torej celo nekatere poslovne obveznosti do kupca zahtevajo od Radeč, da zavzamejo malo drugačno stališče do Narodne banke.

Nihče ne nasprotuje temu, da bi podjetje ostvarilo dobiček, ki mu ga dovoljujejo instrumenti in normalne tržne okoliščine in ki bi bil v skladu z našo ekonomsko politiko. Celo kadar ni normalnega delovanja zakona ponudbe in povpraševanja, kadar gre za monopol, je malo višja stopnja dobička lahko pozitivna, ker spodbuja razvoj take proizvodnje, obenem s tem pa tudi ukinitve monopolov. Toda stopnja, ki jo je imelo Radeče za svoje specialne proizvode, je več kakor normalna in meji na neposredno zlorabo monopola, v skrajni liniji na škodo skupnosti, zlasti če upoštevamo tudi poslednjo zahtevo za zvišanje cene. To nam vsiljuje vprašanje, kakšno vlogo so imeli organi delavskega upravljanja v podjetju, ali koliko gre tu za njihovo stališče. Bilo bi dobro, če bi tudi ti spregovorili o tej stvari.

Končno, vedno je najbolje, če v takih primerih prizadete strani same med seboj rešijo stvar. Toda ker taki poskusi niso imeli uspeha, kaže, da ostaja samo ena možnost: da pristojni organi določijo najvišje cene papirja za bankovce ali kako drugače onemogočijo nadaljnje dvigovanje cen in ostvartev nenormalno in neopravičeno visoke stopnje dobička pri tem in morda še pri kakšnem drugem proizvodu tovarne papirja v Radečah.

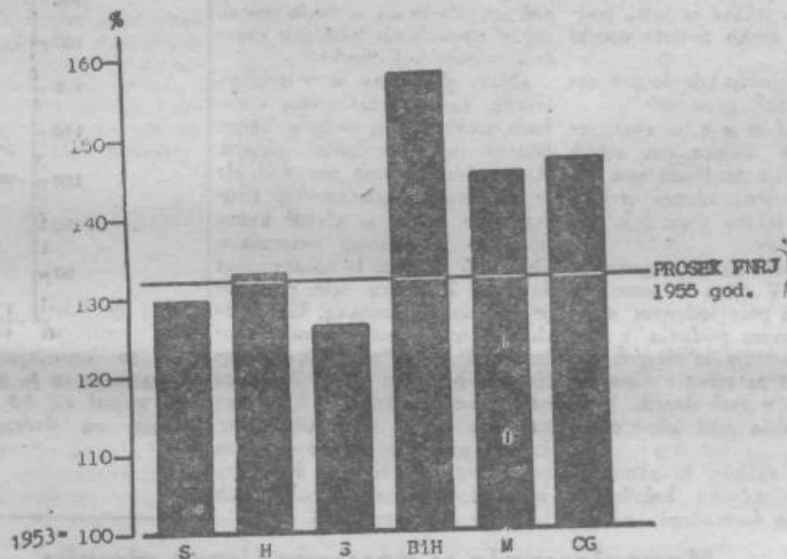
M. Jakič

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

V decembru je industrijski indeks 153. V l. 1955 smo industrijsko proizvodnjo v celoti kakor je določal družbeni plan za l. 1955. To je za točko več, nje v l. 1954. To je za točko več, strijsko proizvodnjo v celoti kakor je določal družbeni plan za l. 1955. V odnose na povprečje l. 1953 znaša povečali za 16 odstotkov v odnosu na skupno letno proizvod-

PROIZVODNJA PO LJUDSKIH REPUBLIKAH

Stebri ne pomenijo vrednosti proizvodnje, pač pa porast proizvodnje v odstotkih v odnosu na leto 1953. — Največji odstotek porasta sta imeli lani Črna gora (33 odstotkov) ter Bosna in Hercegovina (39 odstotkov)

Proizvodnja ustreza povpraševanju

Kaže, da tovarna srednjih orodnih strojev na Stupu pri Sarajevu ob koncu minulega leta ni našla na nekatere probleme, ki so drugim podjetjem strojegradnje povzročali največ skrbi. Iz razgovora z voditelji podjetja posnemamo, da so že ob koncu preteklega leta imeli sklenjene pogodbe o dobavi 80% svoje letne proizvodnje v letu 1956.

Tak položaj podjetja na Stupu tolmačimo z izbiro blaga, ki ga proizvaja. Temu podjetju se ni treba, vsaj v tolikšni meri ne kakor drugim podjetjem strojegradnje, preusmerjati na proizvodnjo blaga za široko potrošnjo in podobno. Največji del proizvodnje oddelka, ki proizvaja orodne stroje, odpade na stroje za obdelavo lesa.

Podjetje je sklenilo, da bo povečalo izvoz svojih proizvodov na inozemsko tržišče. Ze sedaj imajo sklenjene pogodbe z nekaterimi egiptovskimi in urugvajskimi podjetji.

Osnovni industrijski izdelki

	1954	1955	
Elektroindustrija	mil. kv. ur	3.440	4.540
Premog	tisoč ton	15.663	15.207
Metalurški koks	tisoč ton	404	731
Šurova nafta	tisoč ton	216	257
Predelava nafte	tisoč ton	664	744
Šurovo železo	tisoč ton	356	514
Surovo jeklo	tisoč ton	616	805
Valjano blago	tisoč ton	411	494
Elektrolitski baker	tisoč ton	27	25
Svinec	tisoč ton	67	76
Votlo steklo	tisoč ton	21	29
Cement	tisoč ton	1.393	1.563
Zveplena kislina	tisoč ton	60	73
Umetna gnojila	tisoč ton	121	204
Kmetijski stroji	tisoč ton	9	13
Tovornjaki	komadov	1.651	1.921
Kolesa	tisoč kom.	33	48
Rezan les	tisoč m ³	1.881	1.873
Papir in karton	tisoč ton	58	72
Bombažne tkanine	mil. m ²	166	174
Volnene tkanine	mil. m ²	20	26
Obutev	mil. parov	14	15
Jedilno olje	tisoč ton	33	37
Pivo	tisoč hl	801	804
Tobačni izdelki	tisoč ton	15,6	16,2